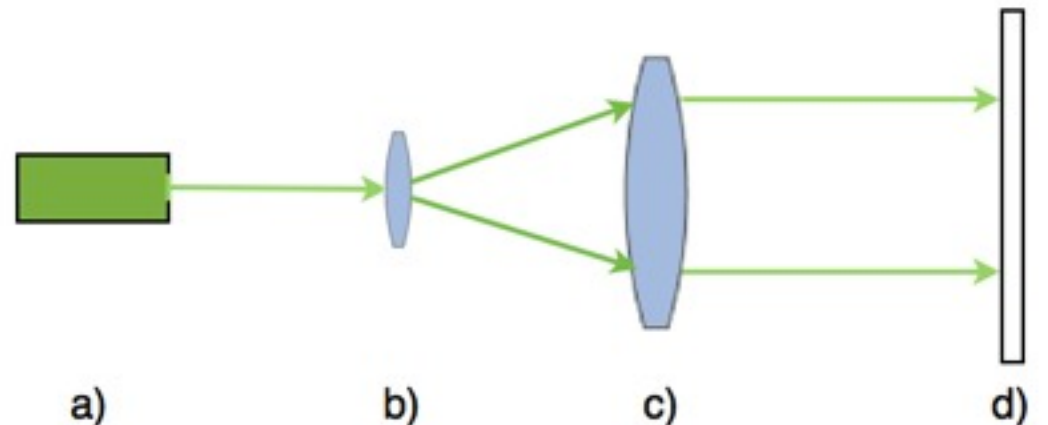

Lasery a demonstrace interferenčních a difrakčních obrazců koherentního světla

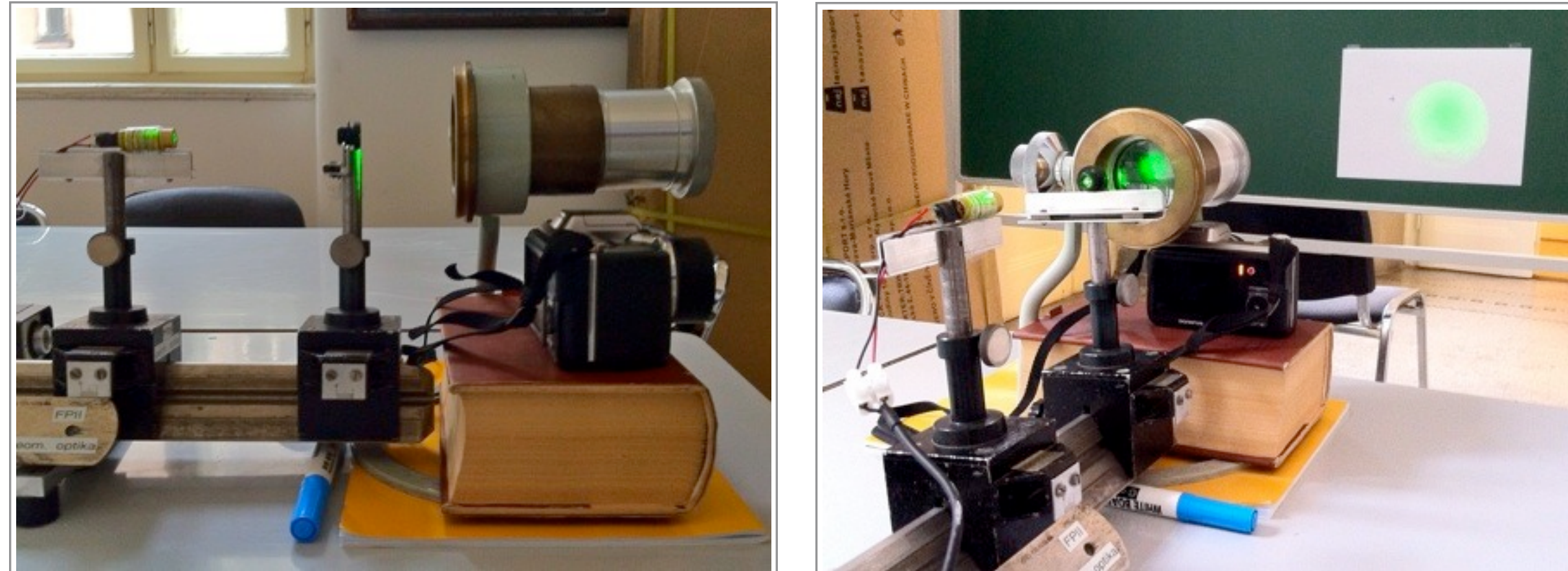
Prezentace různých typů interferenčních a difrakčních obrazců vytvořených za pomoci laseru, základní optické výbavy a různých druhů optických médií.

Matěj Petráček, 1. ročník BS, FJFI, ČVUT - Fyzikální seminář 24.11.2011

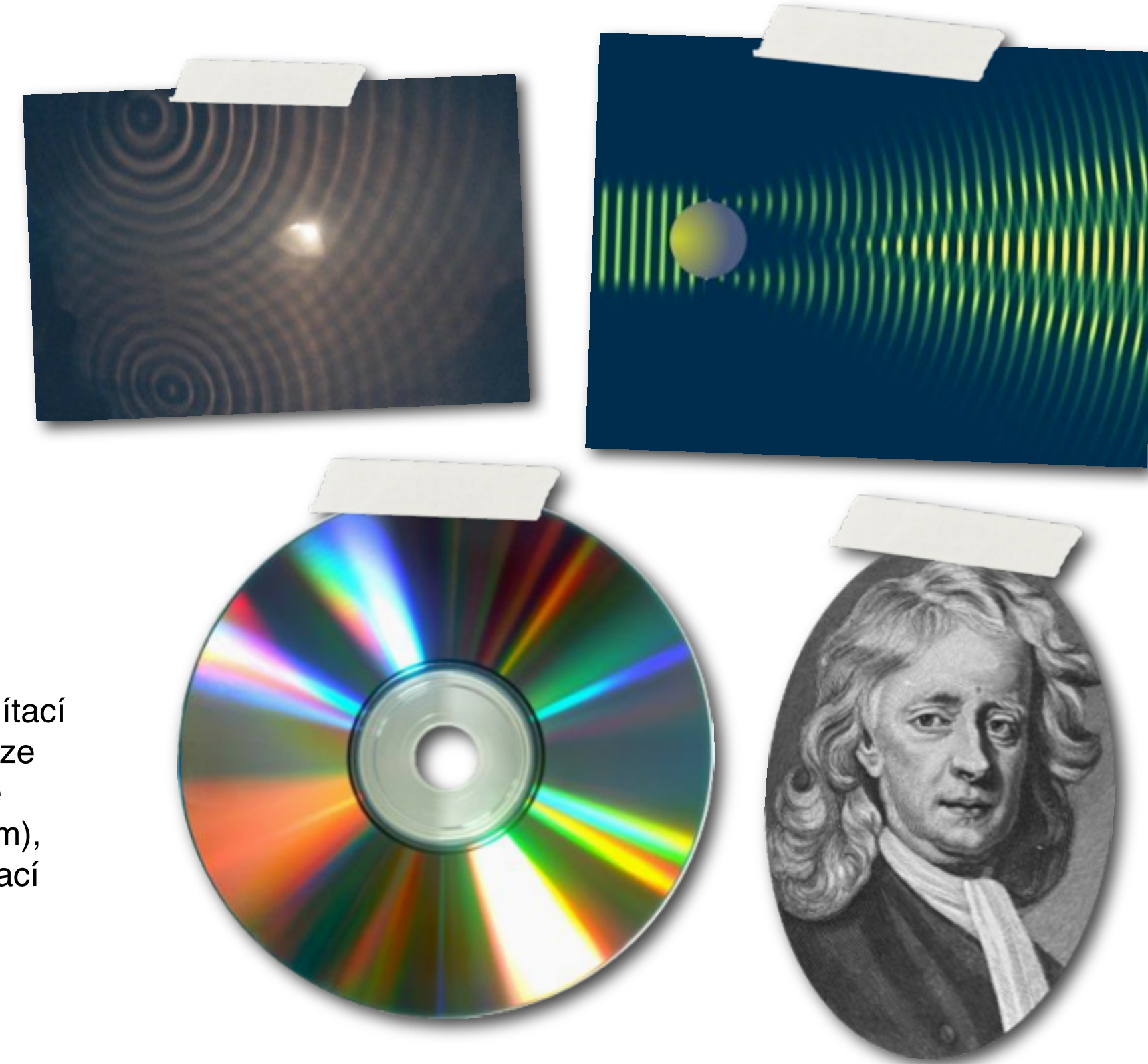
Uspořádání experimentu

Obr. 1: Schéma promítací aparatury
a) laser (zelené světlo, 535 nm)
b) malý objektiv se spojkou (rozšiřující paprsek)
c) velký objektiv (paralelní paprsek)
d) promítací plocha

Obr. 2 a 3: Fotodokumentace promítací aparatury, skládající se ze zdroje světla - laseru se zeleným světlem (535nm), dvou objektivů a promítací plochy.

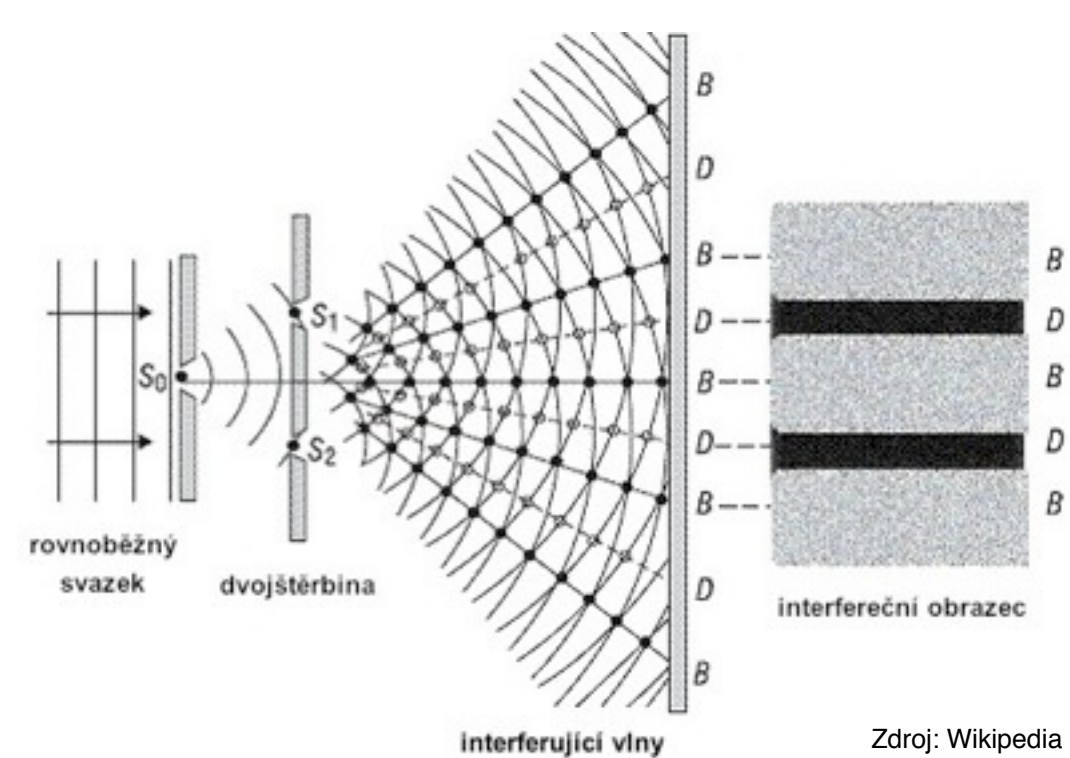

Youngův (dvojitřbinový) experiment

Tímto pokusem v roce 1807 anglický fyzik Thomas Young experimentálně dokázal, že světlo je vlnění.

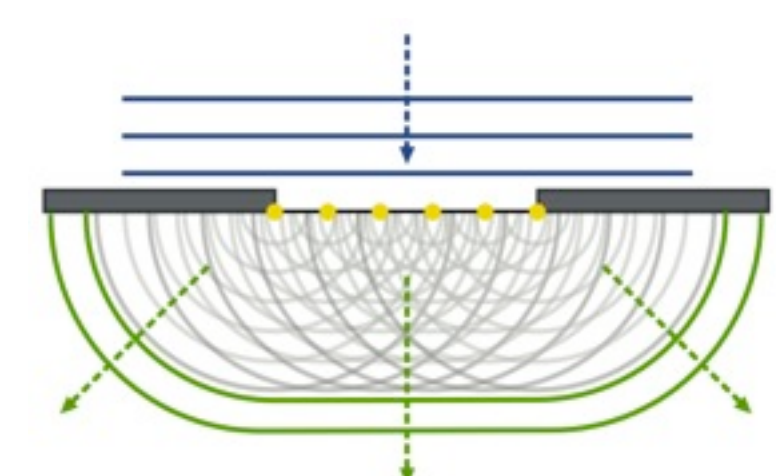
Popis pokusu:

- Svazek koherentního a monochromatického světla [v našem případě svazek světla z laseru] dopadá na "dvojitřbinu", kterou tvoří dvojice paralelních, úzkých a blízko sebe položených štěrbin. (Viz obr. 4 a 5)
- Vlna, která dopadne na štěrbinu se po průchodu štěrbinami S1 a S2 rozdělí na dvě vlny kmitající ve fázi (tzn. že jejich dráhový rozdíl je násobkem jejich vlnových délek). Štěrbiny S1 a S2 lze tedy podle Huygensova principu (viz níže a obr. 10) považovat za dva středů nových vlnových rozruchů. (Šířka štěrbin nesmí být větší než vlnová délka světla.)
- Obě vlny spolu vzájemně interferují a na promítací ploše umístěné za štěrbinami vytvářejí interferenční obrazec (proužky) (Obr. 7, 8, 9) následujícím způsobem:
  - vlny se vzájemně zesílí a promítnou jako světlo ve všech bodech, kdy jsou stejně vzdálené od bodů S1 a S2 nebo se liší o celý násobek vlnové délky (B na obr. 4)
  - vlny se vruší v bodech, pro které rozdíl mezi oběma vzdálenostmi je lichý počet půlvln (D na obr. 4)

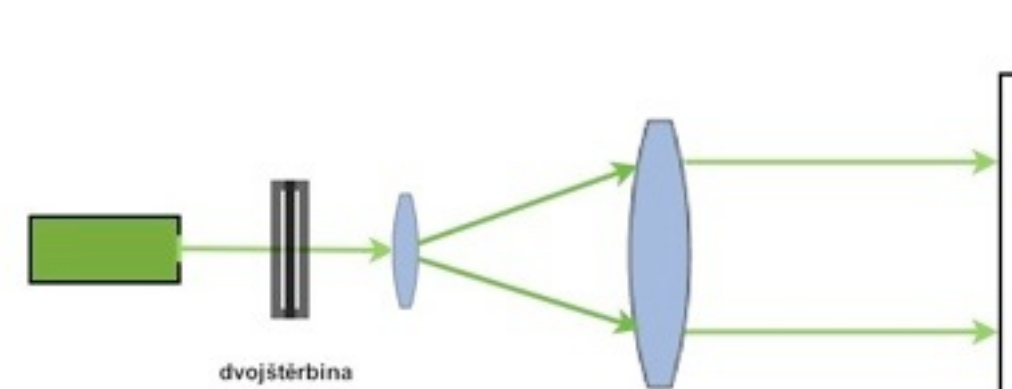

Obr. 4: Schéma Youngova experimentu

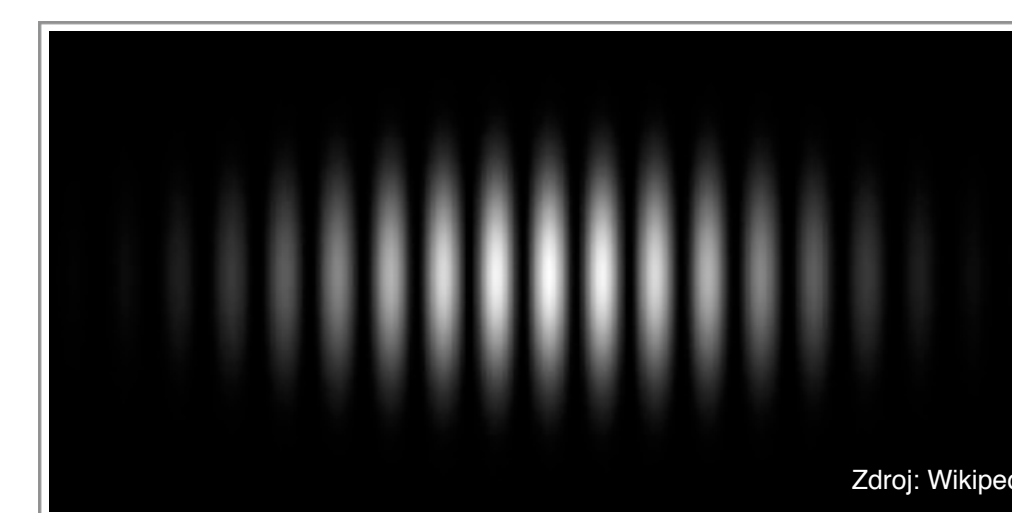
Huygenův princip předpokládá, že v každém okamžiku lze každý bod na čele šířící se vlny chápat jako nový zdroj vlnění (sekundárních vln).

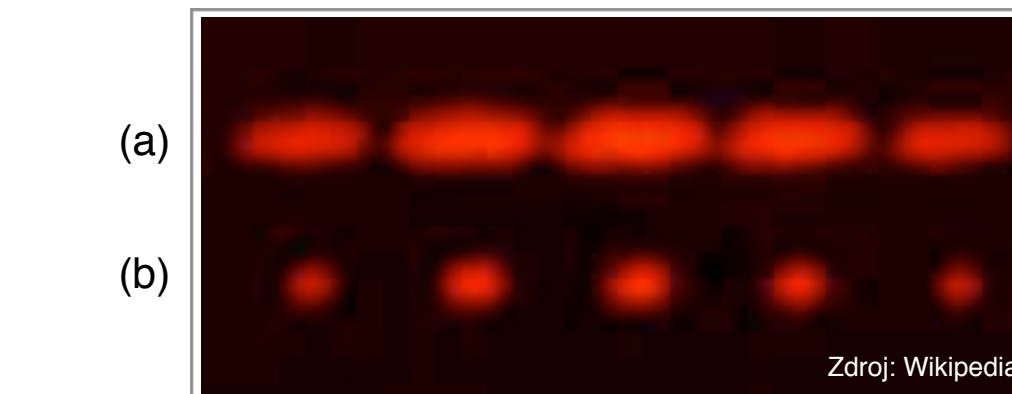
Obr. 10: Huygenův princip; tímto jevem lze vysvětlit chování vln procházejících štěrbinami

Obr. 5: Konkrétní instalace Youngova experimentu na promítacím zařízení

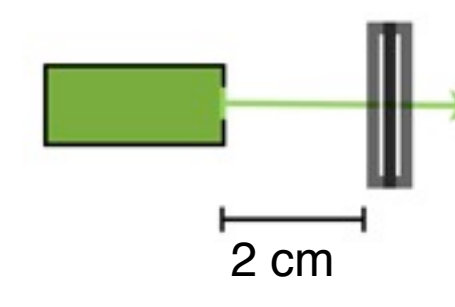

Obr. 7: Simulace interferenčních proužků

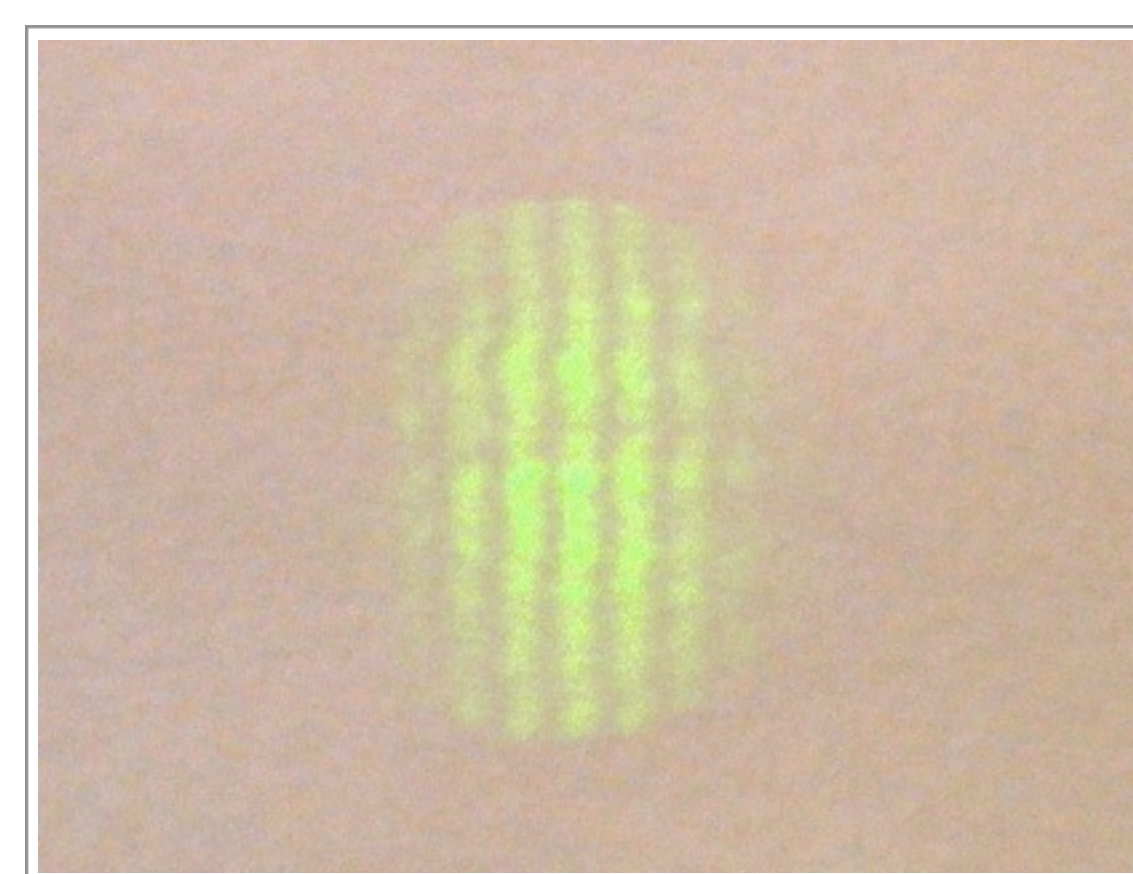

Vlastní snímky interferenčních obrazců z experimentu

Obr. 8: Interferenční proužky promítané skrz štěrbinu umístěné ve vzdálenosti 2 cm od zdroje světla.

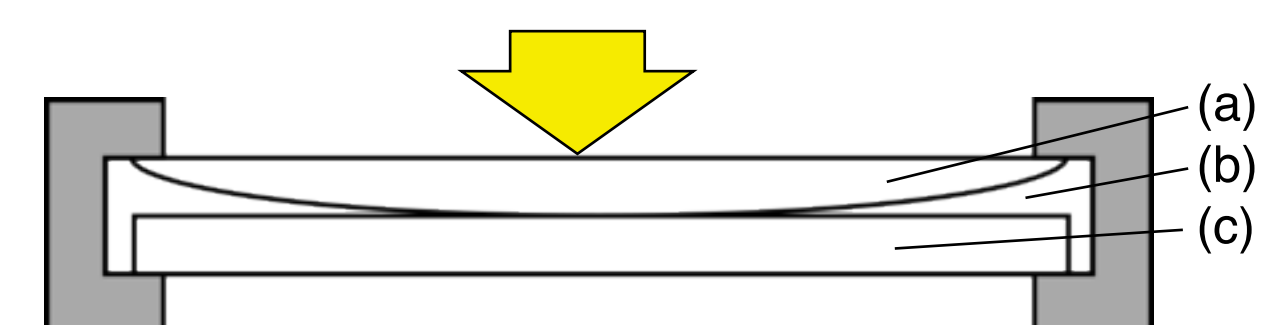
Obr. 9: Přiblížení interferenčních proužků

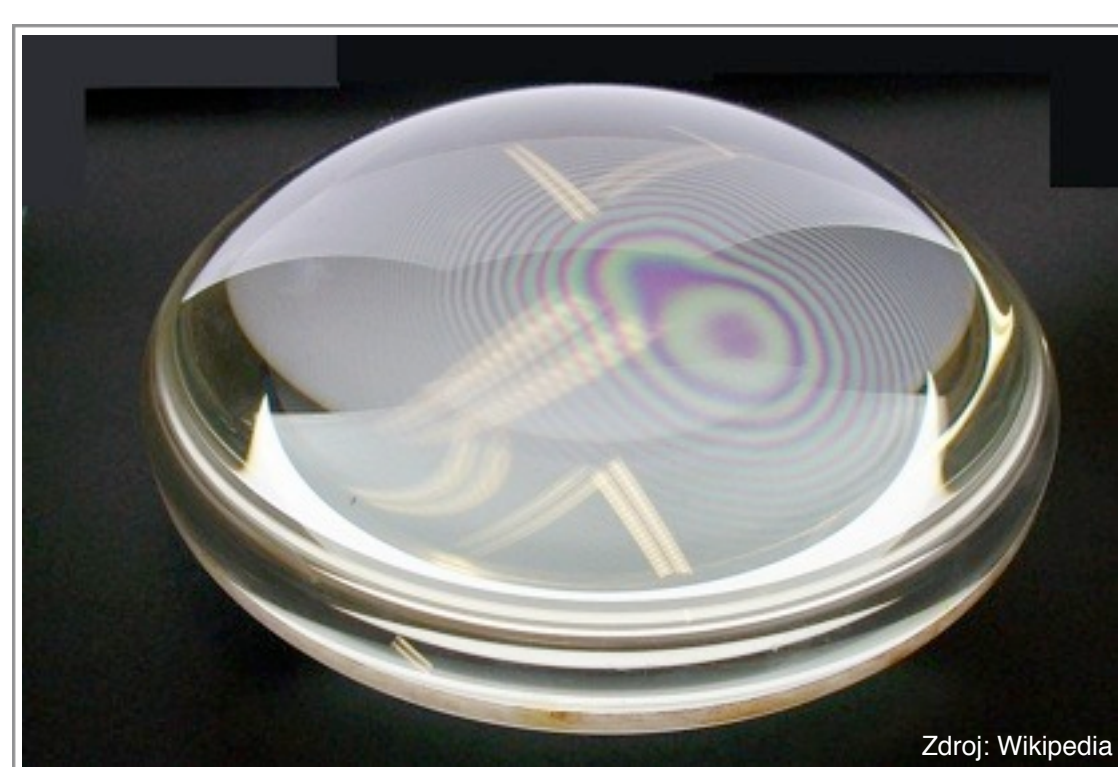
Obr. 11: Porovnání interferenčních proužků z experimentů s (a) 2 a (b) 5 štěrbinami

Newtonovy kroužky - interference na vrstvě

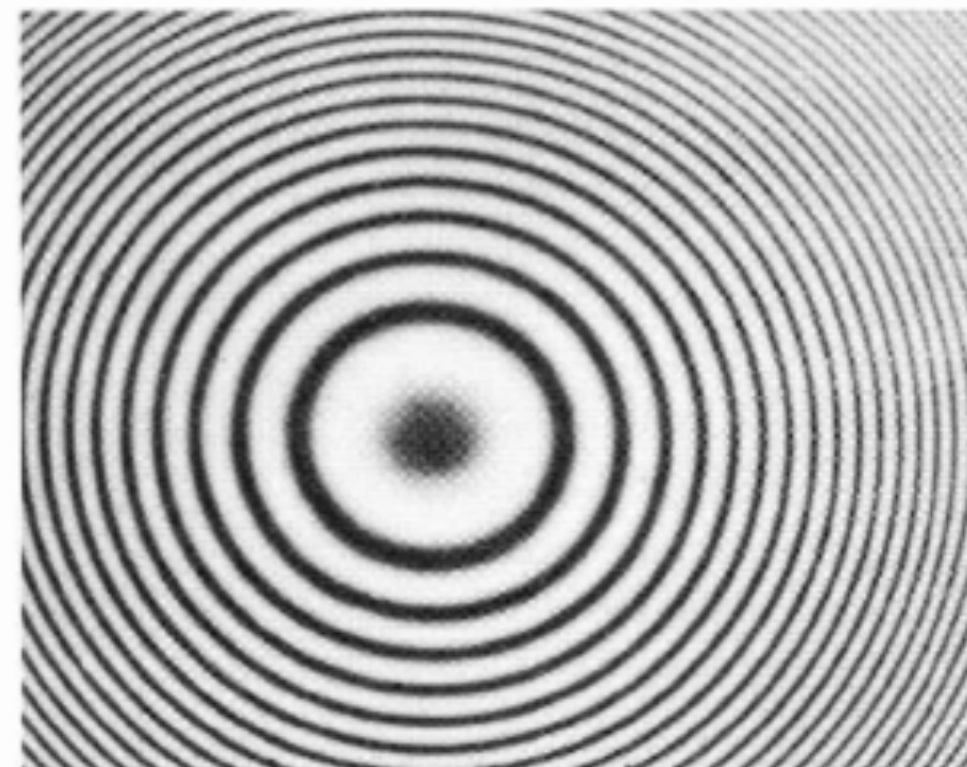
Newtonovy kroužky jsou soustředné, střídavě světlé a tmavé kroužky, vznikající interferencí na vzduchové vrstvě mezi rovinnou skleněnou plochou a plankonvexní čočkou o dostatečně velkém poloměru při dopadu monochromatického světla.

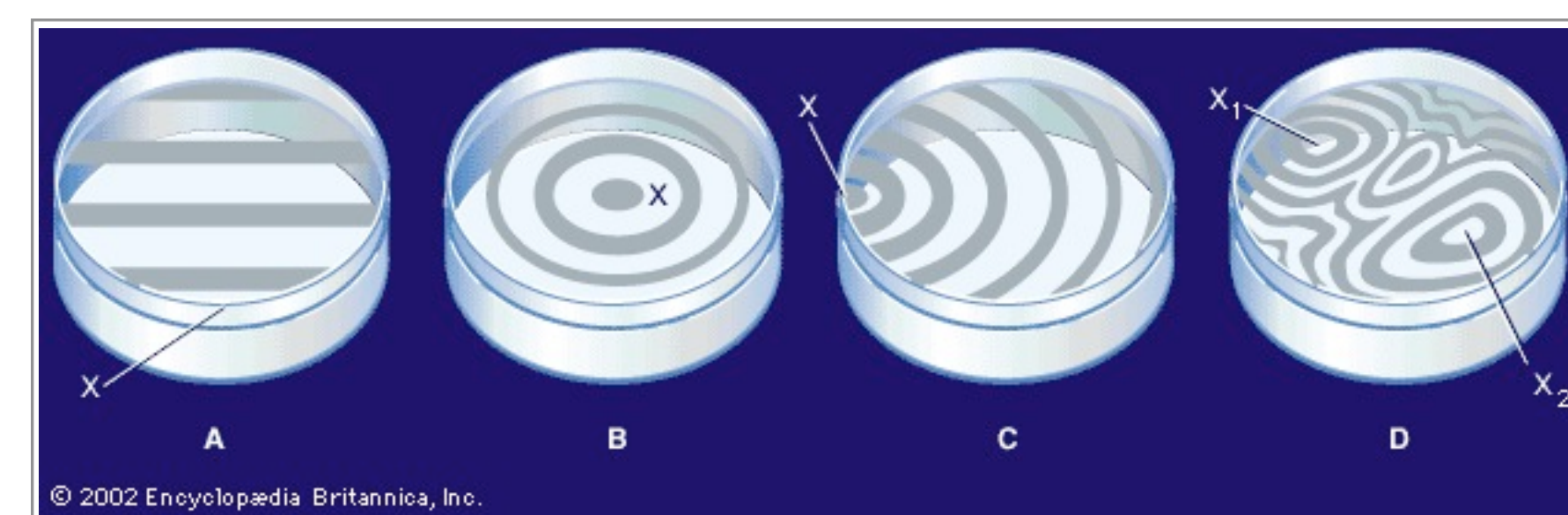
Obr. 11: Schéma Newtonových skel, na kterých vznikají kroužky; (a) plankonvexní čočka, (b) vzduchová vrstva, (c) rovinná skleněná plocha

Obr. 12: Demonstrace Newtonových kroužků

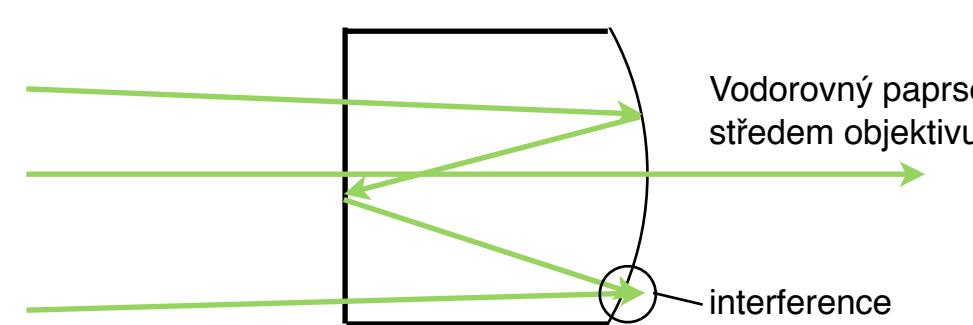

Obr. 13: Newtonovy kroužky

Obr. 14: Ukázka různých druhů interferenčních obrazců tvořených stejným principem na odlišném povrchu. A: interference vznikající mezi dvěma rovinnými plochami dotýkajícími se v bodě X. B a C: dva mírně konvexní povrchy s dotykem vždy v bodě X.

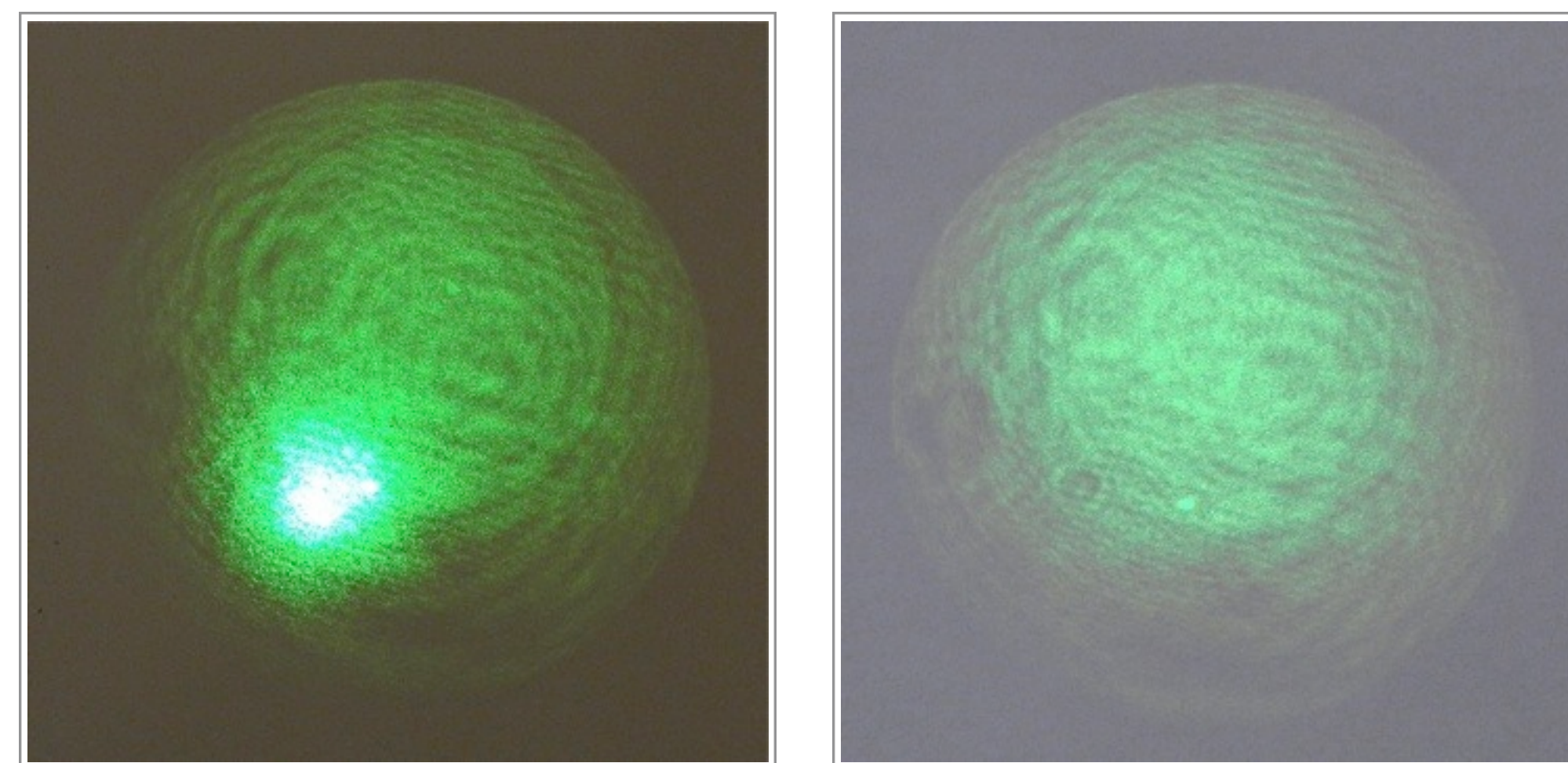
Při promítání laserem skrz objektiv se mi podařilo zachytit Newtonovy kroužky vznikající netradičním způsobem, a sice jako interference uvnitř objektivu, skrz který procházelo světlo (objektiv (b) na schématu zapojení obr. 1, viz obr. 15). Část procházejícího světla se odrazí zpět a interferuje s dalšími paprsky na povrchu objektivu.

Obr. 15: Interference uvnitř objektivu

- Interferenční kroužky v tomto případě vznikají odrazem na výstupním skle objektivu.
- V ose objektivu světlo prochází.
- Paprsek dopadající na objektiv mimo osu se odrazí dvakrát, než se objektiv vrátí.
- Pokud přitom získá fázový rozdíl $\Delta\varphi = \pi$ dojde k destruktivní interferenci (v daném místě je minimální amplituda)

Obr. 16 a 17: Snímky promítaných interferenčních kroužků vznikajících uvnitř objektivu

Světelná difrakce na mřížce

Světelná difrakce na CD
Difrakci světla můžeme asi nejčastěji pozorovat na kompaktním disku. CD nebo DVD zde působí jako ohybová mřížka, ve které dochází k difrakci.

Za pomoci laseru jsem ověřoval, jaký vliv má hustota bitové struktury na jednotlivých médiích vliv na úhel odraženého světelného paprsku. (viz obr. 21-24). Stejný postup jsem opakoval na CD, DVD a Blu-Ray.

Vysvětlení rozdílnosti difrakčních obrazců na různých typech optických médií

- Při dopadu světla na optické médium jako třeba CD dochází k difrakci světla na bitové struktuře záznamu - tedy difrakci na mřížce.
- Při difrakci na mřížce je fázový rozdíl paprsků procházejících sousední štěrbinou určen vzorcem

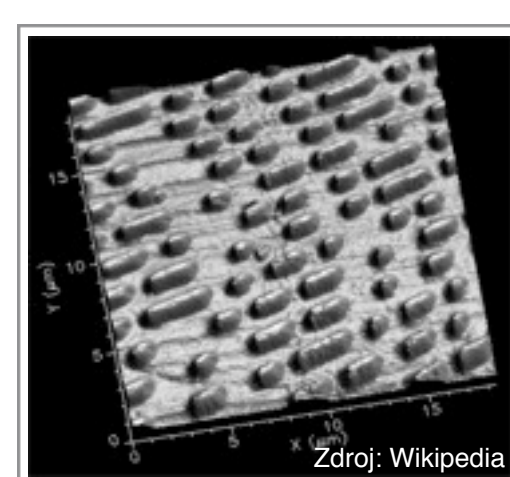
$$\Delta\varphi = \frac{2\pi}{\lambda} a \sin\alpha$$

a: rozestup odražejících plošek mřížky
 α : je úhel odklonu vlny od mřížky

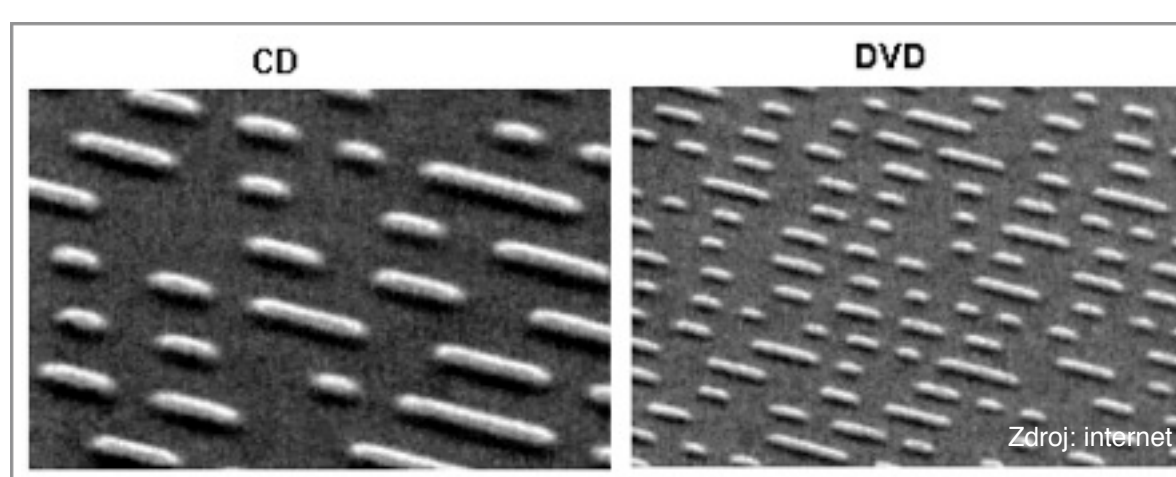
- Aby byla výsledná interference konstruktivní (tzn. aby se amplitudy vln sečetly a vytvořily obrazec) musí $\Delta\varphi = k \cdot 2\pi$
- Složením obou vzorců získáme vztah

$$\sin\alpha = \frac{k\lambda}{a}$$

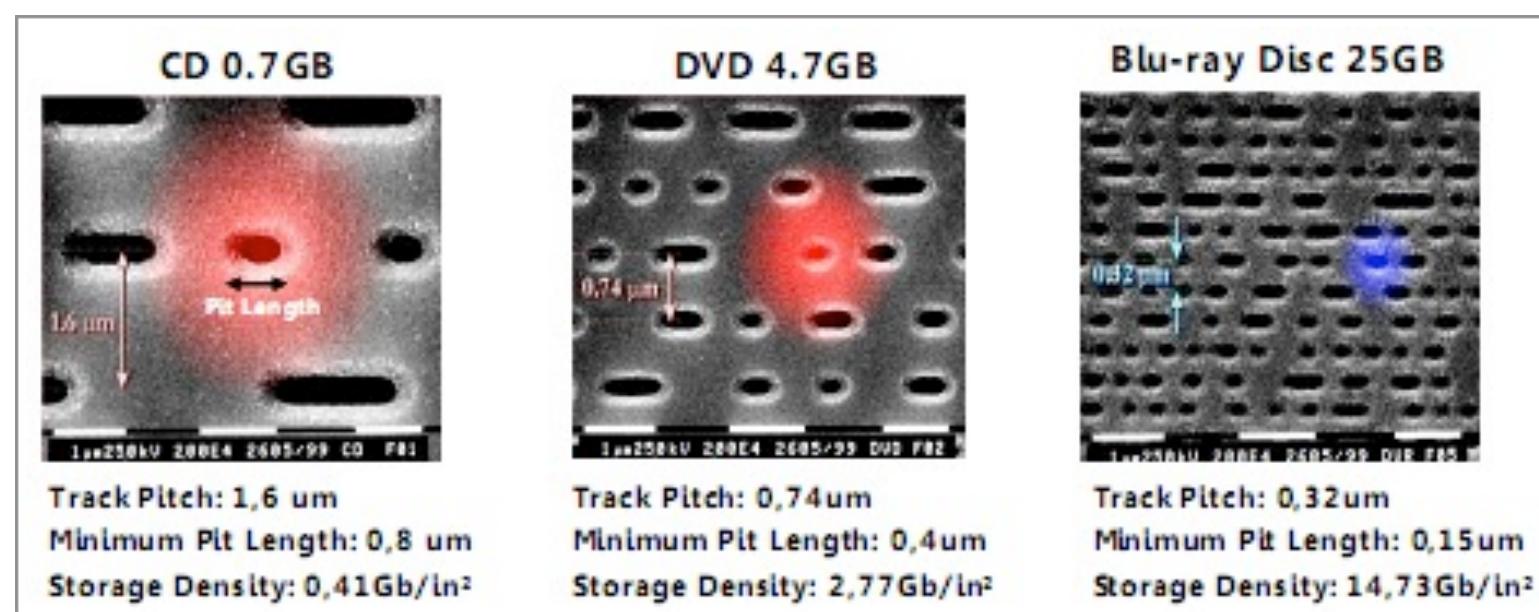
ze kterého plyne, že čím menší a (rozestup mřížky), tím je větší α (úhel odraženého paprsku)!

Obr. 18: Bitová struktura na (lisovaném) CD

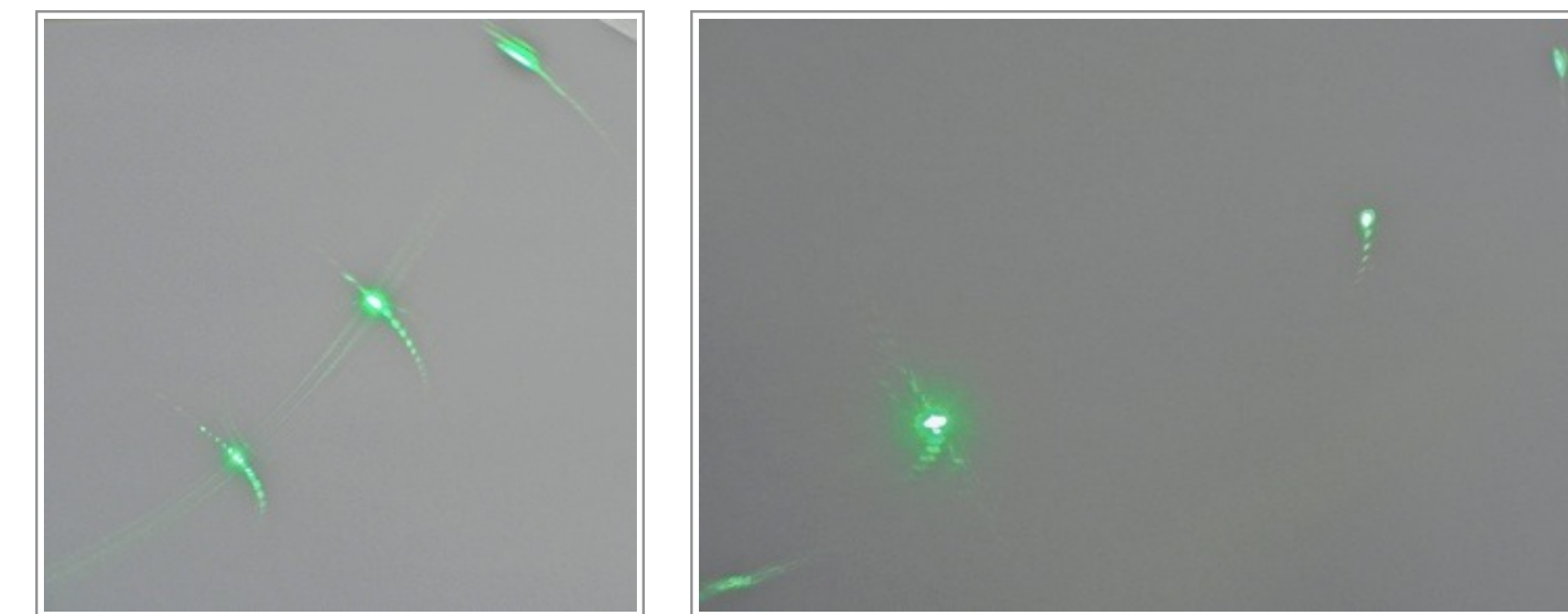

Obr. 19: Porovnání hustoty bitové struktury na (lisovaných) CD a DVD

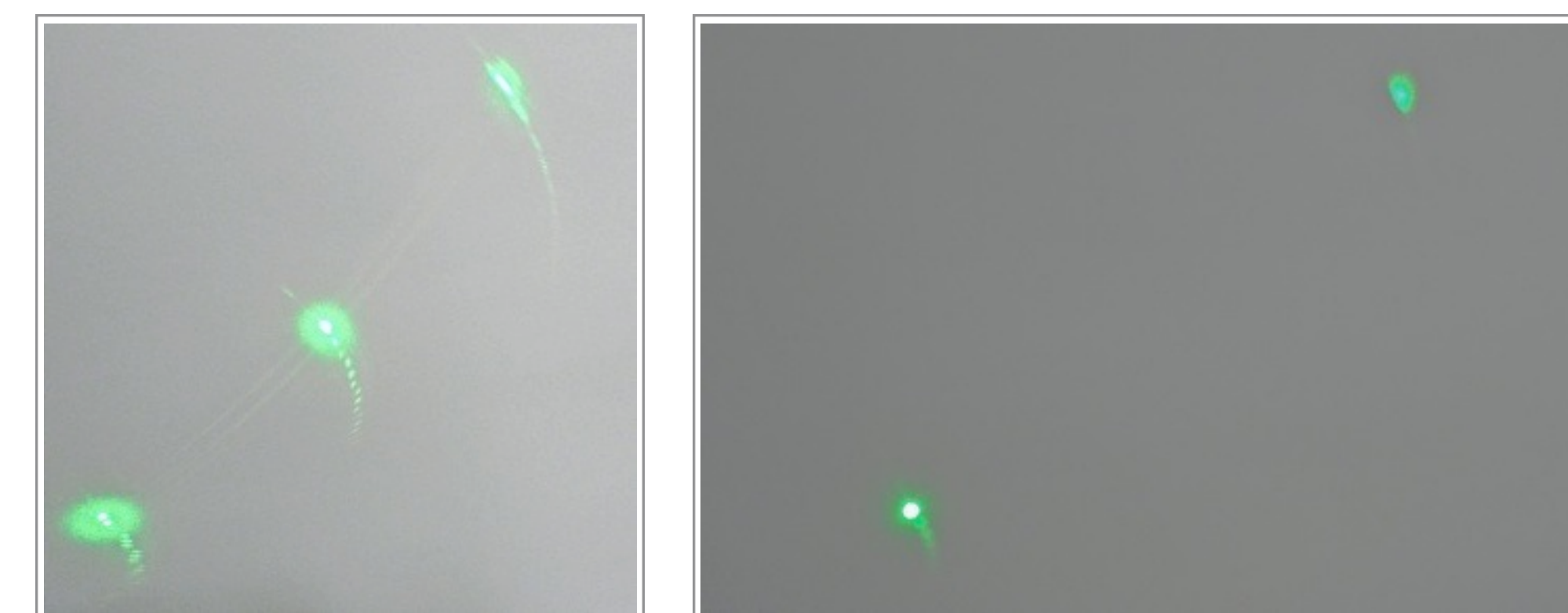
Obr. 20: Porovnání hustoty bitové struktury na CD, DVD a BD

Z tohoto závěru plyne, že média s větší kapacitou, a tedy i s hustší mřížkou, odráží dopadající světelný paprsek pod větším úhlem, než média s menší kapacitou. (viz obrázky)

Obr. 21: Odraz světla od prázdného CD-R. "Trojitý odraz" (3 řady maxim) má malé rozestupy.

Obr. 23: Odraz světla od DVD. "Trojitý odraz" (3 řady maxim) má daleko větší rozestupy, než u CD.

Obr. 22: Odraz světla od vypáleného CD-R. Můžeme si všimnout nepravdivosti v odrazu, za které mohou zaznamenaná data.

Obr. 24: Odraz světla od BD. Rozestupy jednotlivých maxim byly ještě o mnoho větší než u DVD a třetí už se nepodařilo na promítací plochu zachytit.